

Установа адукацыі
“Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт
імя Максіма Танка”

ЗАПЯРАДЖАЮ

Прарэктар па вучэбнай рабоце

А.В.Макоўчык

Рэгістрацыйны № УД-27-3-н1-2018 вуч.

БЕЛАРУСКАЯ МОВА

Вучэбная праграма ўстановы вышэйшай адукацыі па вучэбнай
дысцыпліне для спецыяльнасці
1-01 02 01 “Пачатковая адукацыя”

Вучэбная праграма складзена на аснове Адукацыйнага стандарта Рэспублікі Беларусь “Вышэйшая адукацыя. Першая ступень” ОСВО 1-01 02 01-2013

СКЛАДАЛЬНІКІ:

В.Г. Качан, дацэнт кафедры беларускага і рускага мовазнаўства, кандыдат філалагічных навук, дацэнт

А.С. Васілеўская, дацэнт кафедры беларускага і рускага мовазнаўства, кандыдат філалагічных навук, дацэнт

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

Н.У. Чайка – прафесар кафедры мовазнаўства і лінгвадыдактыкі УА “Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка”, доктар філалагічных навук, дацэнт

С.І. Фацеева – дацэнт кафедры рускай мовы і культуры маўлення УА “Ваенная акадэмія Рэспублікі Беларусь”, кандыдат філалагічных навук, дацэнт

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ:

Кафедрай беларускага і рускага мовазнаўства (пратакол № 11 ад 25.05.2018)

Навукова-метадычным саветам БДПУ (пратакол № 5 ад 16.06.2017)

Афармленне вучэбнай праграмы і суправаджальнага матэрыялу дзеючым патрабаваннямі Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь адпавядае

Метадыст вучэбна-метадычнага аддзела _____

_____ С.А.Старадуб

Дэкан факультэта
агульнага адукацыі

_____ А.В. Мядановіч

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Праграма прызначана для рэалізацыі на першай ступені вышэйшай адукацыі. У падрыхтоўцы настаўнікаў пачатковых класаў дысцыпліна “Беларуская мова” займае асобае месца сярод асноўных вучэбных дысцыплін, аб’яднаных агульнымі прафесійнымі задачамі. Статычнае вывучэнне нарматыўнай сістэмы сучаснай беларускай літаратурнай мовы на ўсіх яе моўных узроўнях дасць магчымасць сфарміраваць лінгвістычную кампетэнцыю будучых настаўнікаў, будзе садзейнічаць выпрацоўцы ў студэнтаў уманняў эфектыўна карыстацца беларускай мовай ва ўсіх сферах прафесійнай дзейнасці.

Мэты і задачы вучэбнай дысцыпліны

Асноўныя мэты выкладання дысцыпліны:

- развіць і ўдасканаліць філалагічнае мысленне будучых настаўнікаў; садзейнічаць набыццю студэнтамі трывалых і свядомых ведаў па сучаснай беларускай літаратурнай мове;
- выпрацаваць уманняў эфектыўна карыстацца беларускай мовай ва ўсіх сферах прафесійнай дзейнасці;
- сфарміраваць у студэнтаў навуковы погляд на беларускую мову як сацыяльную з’яву, як форму выражэння нацыянальнай культуры і сродак выражэння нацыянальнай самасвядомасці.

Задачи вывучэння дысцыпліны:

- даць навуковыя веды пра законы і з’явы фанетычнай, лексічнай і граматычнай сістэм сучаснай беларускай літаратурнай мовы;
- спрыяць практычнаму авалоданню нормамі сучаснай беларускай літаратурнай мовы;
- выпрацаваць навыкі самастойнага аналізу разнастайных моўных фактаў;
- актыўна ўдасканальваць маўленчую практыку студэнтаў, садзейнічаць узбагачэнню іх прафесійнага тэзаўруса; выходзіць любоў да мастацкага слова, да духоўнай спадчыны беларускага народа;
- развіваць сродкамі мовы інтэлектуальную, эстэтычную, маральную сферы асобы студэнта.

Месца вучэбнай дысцыпліны ў сістэме падрыхтоўкі спецыяліста з вышэйшай адукацыяй, сувязь з іншымі вучэбнымі дысцыплінамі

Вучэбная дысцыпліна “Беларуская мова” з’яўляецца адной з асноўных у падрыхтоўцы будучага настаўніка пачатковых класаў. Яна павінна не проста падрыхтаваць студэнта да выкладання школьнага курса беларускай мовы на I ступені атрымання агульнай сярэдняй адукацыі, але і навучыць карыстацца мовай як асноўным спосабам педагагічнага ўздзеяння.

Дысцыпліна “Беларуская мова” цесна звязана з вучэбнымі дысцыплінамі “Руская мова”, “Метадыка выкладання беларускай мовы і літаратурнага

чытання”, “Практыкум па арфаграфіі і пунктуацыі беларускай мовы”, “Параўнальна-супастаўляльная граматыка рускай і беларускай моў”.

Патрабаванні да асваення вучэбнай дысцыпліны

Вывучэнне вучэбнай дысцыпліны “Беларуская мова” павінна забяспечыць фарміраванне ў студэнтаў акадэмічных, сацыяльна-асобасных і прафесійных кампетэнцый.

Патрабаванні да акадэмічных кампетэнцый

Студэнт павінен:

АК-1. Умець выкарыстоўваць базавыя навукова-тэарэтычныя веды для рашэння тэарэтычных і практычных задач.

АК-3. Валодаць навыкамі даследавання.

АК-4. Умець працаваць самастойна.

АК-5. Быць здольным параджаць новыя ідэі (валодаць крэатыўнасцю).

АК-6. Валодаць міждысцыплінарным падыходам пры вырашэнні праблем.

АК-7. Мець навыкі звязаныя з выкарыстаннем тэхнічных устройстваў, кіраваннем інфармацыяй і работай з камп’ютарам.

АК-8. Валодаць навыкамі вуснай і пісьмовай камунікацыі.

АК-9. Умець вучыцца, павышаць сваю кваліфікацыю на працягу ўсяго жыцця.

Патрабаванні да сацыяльна-асобасных кампетэнцый

Студэнт павінен:

САК-3. Валодаць здольнасцю да міжасобасных камунікацый.

САК-5. Быць здольным да крытыкі і самакрытыкі.

САК-6. Умець працаваць у камандзе.

Патрабаванні да прафесійных кампетэнцый

Студэнт павінен:

ПК-1. Кіраваць вучэбна-пазнаваўчай і вучэбна-даследчай дзейнасцю навучэнцаў.

ПК-2. Выкарыстоўваць аптымальныя метады, формы і сродкі навучання.

ПК-3. Арганізоўваць і праводзіць вучэбныя заняткі розных відаў і форм.

ПК-4. Арганізоўваць самастойную работу навучэнцаў.

ПК-17. Ажыццяўляць прафесійную самаадукацыю і самавыхаванне з мэтай ўдасканалення прафесійнай дзейнасці.

У выніку вывучэння дысцыпліны студэнт павінен **ведаць**:

- абролі беларускай мовы ў працэсе станаўлення і развіцця народнасці, нацыі;

- аб сістэмнай арганізацыі беларускай мовы, яе ўзроўнях (фанетычным, лексічным, граматычным) і іх узаемасувязі;

- змест усіх раздзелаў навукі пра сучасную беларускую мову;

- нормы сучаснай беларускай літаратурнай мовы;

- асноўныя тэарэтычныя працы па раздзелах дысцыпліны і лексікаграфічныя даведнікі;

У выніку вывучэння дысцыпліны студэнт павінен **умець**:

- выкарыстоўваць тэарэтычныя веды і рэсурсы беларускай мовы з улікам іх стылістычнай дыферэнцыяцыі ў прафесійнай дзейнасці;
- рэалізоўваць нарматыўную базу беларускай мовы ў маўленчай дзейнасці.

У выніку вывучэння дысцыпліны студэнт павінен **валодаць**:

- асноўнымі тыпамі вуснага і пісьмовага маўлення;
- лексічным і граматычным багаццем беларускай мовы;
- нормамі беларускай літаратурнай мовы.

Агульная колькасць гадзін і колькасць аўдыторных гадзін, што адводзяцца на вывучэнне дысцыпліны

На вывучэнне дысцыпліны “Беларуская мова” вучэбным планам па спецыяльнасці 1-01 02 01 Пачатковая адукацыя адведзена – **654** гадзіны.

Для завочнай поўнай формы атрымання адукацыі **76** аўдыторных, з іх 36 гадзін – лекцыйных, 40 – практычных:

<i>Семестр</i>	<i>Лекцыйныя</i>	<i>Практычныя</i>
установачная сесія	8	6
1	2	4
2	2	2
3	2	4
4	2	4
5	6	4
6	4	4
7	2	4
8	4	4
9	4	
10		4

Форма кантролю ведаў: *экзамен* – у 2, 7 і 10 семестрах, *залік* – у 4 і 9 семестрах.

Для завочнай скарачанай формы навучання 66 аўдыторных, з іх 36 лекцыйных, 30 – практычных.

<i>Семестр</i>	<i>Лекцыйныя</i>	<i>Практычныя</i>
установачная сесія	8	4
1	4	4
2	2	2
3	6	4
4	8	6
5	6	4
6	2	6

Форма кантролю ведаў: *экзамен* – у 2, 5 і 7 семестрах.

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЫ

1. Уводзіны

Змест і задачы дысцыпліны "Беларуская мова". Сучасная беларуская літаратурная мова як прадмет вывучэння.

Беларуская нацыянальная мова. Літаратурная мова – адна з формаў нацыянальнай мовы, яе прыметы і асаблівасці. Нормы беларускай літаратурнай мовы. Норма і варыянтнасць. Мова і маўленне. Беларуская літаратурная мова і дыялекты беларускай мовы, іх узаемадзеянне.

Беларуская мова сярод іншых славянскіх моў. Гістарычныя ўмовы і асноўныя этапы развіцця беларускай мовы. Старажытная беларуская мова ў Вялікім Княстве Літоўскім. Жанравая разнастайнасць твораў на старажытнай беларускай мове. Ф.Скарына – беларускі першадрукар і асветнік. С.Будны і В.Цяпінскі – паслядоўнікі Ф.Скарыны.

Беларусь у складзе Рэчы Паспалітай. Абмежаванне сфер выкарыстання мовы ў гэты перыяд.

Беларусь у складзе Расійскай імперыі. Роля беларускіх пісьменнікаў у развіцці беларускай мовы (В.Дунін-Марцінкевіч, Ф.Багушэвіч, Я.Лучына і іншыя).

Сацыяльна-палітычныя ўмовы развіцця і функцыянавання беларускай літаратурнай мовы ў XX стагоддзі. Роля беларускіх пісьменнікаў у далейшым удасканаленні і развіцці беларускай літаратурнай мовы (М.Багдановіч, Цётка, ЯнкаКупала, Якуб Колас, М.Гарэцкі і іншыя). Навуковая спадчына Я.Карскага, І.Насовіча, Б.Тарашкевіча.

Закон "Аб мовах у Беларускай ССР". Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь аб дзяржаўных мовах. Моўная сітуацыя ў Рэспубліцы Беларусь.

2. Фанетыка

Фанетыка як раздзел мовазнаўства. Прадмет і задачы фанетыкі. Сувязь фанетыкі з іншымі раздзеламі мовазнаўства: арфаэпіяй, арфаграфіяй, лексікалогіяй, марфалогіяй.

Паняцце пра фанетычнае чляненне маўленчай плыні. Фанетычныя адзінкі вуснага маўлення (гук, склад, фанетычнае слова, маўленчы такт, фраза, тэкст).

Класіфікацыя гукаў маўлення. Акустычныя, артыкуляцыйныя і функцыянальныя адрозненні паміж галоснымі і зычнымі гукамі.

Галосныя гукі і іх класіфікацыя (паводле удзелу губ, ступені і месца пад'ёму языка). Моцная і слабая пазіцыі галосных гукаў. Пазіцыйныя змены галосных гукаў. Аканне і яканне ў беларускай мове. Пазіцыйныя і гістарычныя чаргаванні галосных гукаў.

Зычныя гукі і іх класіфікацыя (паводле ўдзелу голасу і шуму, цвёрдасці і мяккасці, спосабу ўтварэння, месца ўтварэння). Няпарныя зычныя паводле глухасці і звонкасці, цвёрдасці і мяккасці.

Пазіцыйныя і камбінаторныя змены зычных гукаў. Асіміляцыя і дысіміляцыя. Фанетычнае падаўжэнне зычных. Адрозненне падаўжэння ад марфалагічнага падваення. Пераход [в], [л] у [ў]. Дзеканне і цеканне. Іншыя змены зычных гукаў (дыярэза, эпентэза, метатэза, сцяжэнне). Фанетычныя і гістарычныя чаргаванні зычных гукаў.

Прыстаўныя галосныя і зычныя гукі.

Фанетычныя асаблівасці беларускай мовы ў сістэме галосных і зычных гукаў (у параўнанні з рускай мовай).

Склад. Тыпы складоў (адкрытыя і закрытыя, прыкрытыя і непрыкрытыя, націскныя і ненаціскныя). Прынцыпы складападзелу ў беларускай мове.

Націск. Тыпы слоўнага націску (дынамічны (сілавы), музычны (танічны). Свабодны (разнамесны) і несвабодны (фіксаваны) націск. Рухомы і нерухомы націск. Асноўны і пабочны націск. Націск як сродак размежавання слоў і формаў слоў. Пазаслоўныя тыпы націску (тактавы, фразавы, лагічны).

Інтанацыя. Састаўныя элементы інтанацыі: мелодыка, рытм, тэмп, інтэнсіўнасць, паўза, тэмбр, націск. Функцыі інтанацыі.

Фанетычны разбор.

Фанетычная транскрыпцыя.

3. Арфаэпія

Арфаэпія і яе задачы. Арфаэпічная норма і культура маўлення. Прычыны адхіленняў ад нормаў беларускага літаратурнага вымаўлення.

Вымаўленне націскных і ненаціскных галосных. Вымаўленне зычных і спалучэнняў зычных. Вымаўленне некаторых граматычных формаў.

4. Графіка

Графіка, яе змест і задачы. Пісьмо, віды пісьма. Графіка, алфавіт і арфаграфія як асноўныя часткі фанаграфічнага пісьма. Беларускі алфавіт. Суадносіны літар і гукаў. Функцыі літар *е, ё, ю, я, і*. Абзначэнне мяккасці зычных на пісьме. Гукавы і складовы прынцыпы беларускай графікі.

Нялітарныя графічныя сродкі: апостраф, злучок, пунктуацыйныя знакі, знак націску, знак параграфа.

3 гісторыі беларускай графікі. Кірыліца – аснова графікі ўсходнеславянскіх моў. Фарміраванне графічнай сістэмы беларускай мовы. Змены ў графіцы на Беларусі ў XV – XVI стст. Друкаваны шрыфт беларускага першадрукара Ф.Скарыны. Увядзенне грамадзянскага шрыфту (1708 г.), яго роля ў стварэнні беларускага алфавіта. Паралельнае выкарыстанне ў кнігадрукаванні XIX – пачатку XX стст. кірыліцы і лацінкі. Арабскае пісьмо. Змены ў беларускай графіцы ў 20 – 70 гадах XXст.

5. Арфаграфія

Арфаграфія, яе прадмет і задачы. Апорнае напісанне і арфаграма. Раздзелы арфаграфіі: 1) перадача на пісьме гукавога складу слова ці марфем

(кораня, прыстаўкі, суфікса, канчатка); 2) напісанне слоў разам, праз злучок і асобна; 3) ужыванне вялікай літары; 4) перанос слоў; 5) правілы графічнага скарачэння слоў.

Прынцыпы беларускай арфаграфіі. Правілы, заснаваныя на фанетычным прынцыпе правапісу. Правілы, заснаваныя на марфалагічным прынцыпе правапісу. Абмежаванасць дыферэнцыйных і традыцыйных напісанняў у сучаснай беларускай мове.

Правапіс галосных *о, а, э; е, ё, я*; злучэнняў галосных *іё (ыё), ія (ыя), іе, эо, эа* ў іншамоўных словах. Правапіс спалучэнняў *ро, ло, ле* і *ры, лы, лі*. Правапіс галосных у складаных словах. Правапіс зычных: звонкіх і глухіх, свісцячых і шыпячых, *д – дз, т – ц*; падвойных зычных. Правапіс зычных на канцы прыставак. Злучэнні *зн, сн, сл, рц, рн, нц* у беларускай мове ў параўнанні са злучэннямі *здн, стн, стл, рдц, рдн, лнц* у рускай мове. Правапіс літары *ў* (у нескладовае). Правапіс мяккага знака. Правапіс раздзяляльнага мяккага знака і апострафа. Правапіс прыстаўных галосных і зычных. Напісанні слоў разам, праз злучок і асобна. Правапіс вялікай літары.

Арфаграфічны разбор.

З гісторыі беларускай арфаграфіі. "Беларуская граматыка для школ" Б.Тарашкевіча, яе роля ў замацаванні і ўсталяванні адзіных арфаграфічных і граматычных нормаў беларускай літаратурнай мовы. Акадэмічная канферэнцыя па рэформе беларускай графікі і арфаграфіі (1926 г.). Пастанова аб зменах і спрашчэнні беларускага правапісу (1933 г.). Удакладненні і частковыя змены беларускага правапісу ў 1957 г. "Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі" (1959 г.), іх значэнне ў нармалізацыі беларускай літаратурнай мовы. "Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі" (2008 г.).

6. Лексікалогія

Лексікалогія як раздзел мовазнаўства. Лексічны склад мовы. Адлюстраванне ў лексіцы нацыянальнай культуры і гісторыі. Нацыянальная адметнасць беларускай лексікі.

Слова як асноўная цэласная адзінка мовы. Абагульняльны характар слова. Слова і паняцце. Функцыі слова. Лексічнае і граматычнае значэнні слова, іх узаемаабумоўленасць. Слова і словаформа. Паняцце пра варыянты слова.

Лексічнае значэнне слова. Паўназначныя і непаўназначныя словы. Тыпы лексічных значэнняў слова: прамыя і пераносныя, матываваныя і нематываваныя. Многазначнасць слова. Прамае (асноўнае) і пераноснае (вытворнае) значэнні слова. Асноўныя тыпы пераносных значэнняў: метафара, метанімія, сінекдаха.

Амонімы, іх тыпы. Адрозненне аманіміі ад многазначнасці. Лексічныя амонімы (поўныя і няпоўныя). Шляхі ўзнікнення лексічных амонімаў. Марфалагічныя амонімы (амаформы). Фанетычныя амонімы (амафоны). Графічныя амонімы (амографы). Міжмоўныя амонімы. Паранімы.

Сінонімы, іх тыпы (семантычныя (ідэаграфічныя), стылістычныя, семантыка-стылістычныя). Абсалютныя сінонімы (лексічныя дублеты). Кантэкстуальныя сінонімы. Сінанімічны рад, дамінанта. Шляхі ўзнікнення сінонімаў. Семантычныя і стылістычныя функцыі сінонімаў (удакладненне, ацэнка, стылявая арганізацыя тэксту і інш.).

Антонімы, іх разнавіднасці. Стылістычнае выкарыстанне антонімаў (антытэза, аксюмаран).

Лексіка сучаснай беларускай мовы паводле паходжання. Спрадвечна беларуская лексіка, яе гістарычныя пласты: індаеўрапейскія, агульнаславянскія, усходнеславянскія і ўласнабеларускія словы.

Запазычаныя словы ў беларускай мове. Прычыны і шляхі пранікнення запазычаных слоў з адной мовы ў другую. Прыметы запазычаных слоў. Запазычанні са славянскіх (польскай, рускай, украінскай і інш.) і неславянскіх моў (лацінскай, грэчаскай, нямецкай, французскай і інш.). Фанетычнае і марфалагічнае асваенне запазычаных слоў. Экзатызмы і варварызмы. Інтэрнацыяналізмы.

Лексіка сучаснай беларускай мовы паводле сферы яе ўжывання. Агульнаўжывальная (нейтральная) лексіка і лексіка абмежаванага выкарыстання. Дыялектная лексіка. Дыялектызмы, іх тыпы (лексічныя, семантычныя, фанетычныя, граматычныя, словаўтваральныя). Спецыяльная (прафесійная і тэрміналагічная) лексіка. Жаргонная лексіка і аргатызмы.

Стылістычныя разрады лексікі. Нейтральная (міжстылявая) лексіка. Стылістычна афарбаваная лексіка: кніжная (навуковая, афіцыйна-справавая, публіцыстычная, мастацка-паэтычная), гутарковая (размоўная) лексіка.

Актыўная і пасіўная лексіка. Устарэлыя словы (гістарызмы і архаізмы), іх стылістычнае выкарыстанне. Неалагізмы, умовы іх узнікнення. Сфера ўжывання неалагізмаў. Наватворы (аказіяналізмы).

Лексічны разбор слова.

7. Фразеалогія

Фразеалогія як раздзел мовазнаўства. Разуменне фразеалогіі ў вузкім і шырокім сэнсе. Суадноснасць фразеалагізма з іншымі адзінкамі мовы (словам, свабодным словазлучэннем, сказам). Асноўныя асаблівасці фразеалагічных адзінак: узнаўляльнасць, адзінае цэласнае значэнне, устойлівасць, сінтаксічная непадзельнасць, экспрэсіўна-эмацыянальная вобразнасць. Класіфікацыя фразеалагізмаў. Многазначнасць, сінанімічнасць, аманімічнасць, антанімічнасць і варыянтнасць фразеалагізмаў. Крыніцы ўзнікнення беларускай фразеалогіі. Асаблівасці перакладу фразеалагізмаў з адной мовы на другую.

Прыказкі, устойлівыя параўнанні. Крылатыя словы, афарызмы. Стылістычнае выкарыстанне фразеалагізмаў, прыказак, крылатых слоў. Перыфразы.

8. Лексікаграфія

Лексікаграфія, яе прадмет і задачы. Асноўныя паняцці лексікаграфіі. Практычнае значэнне слоўнікаў (фіксацыя і апісанне лексікі, замацаванне літаратурных нормаў, павышэнне культуры маўлення).

Энцыклапедычныя і лінгвістычныя слоўнікі. Тыпы лінгвістычных слоўнікаў: аднамоўныя, двухмоўныя і шматмоўныя; тлумачальныя, дыялектныя, гістарычныя, этымалагічныя, арфаграфічныя, арфаэпічныя, фразеалагічныя, тэрміналагічныя, перакладныя, слоўнікі сінонімаў, амонімаў, паронімаў, іншамоўных слоў, марфемныя і інш. Беларускія энцыклапедычныя выданні (універсальныя, галіновыя, персанальныя). Будова слоўнікавага артыкула ў энцыклапедычных і лінгвістычных слоўніках. Сістэма граматычных і стылістычных памет у тлумачальных слоўніках.

З гісторыі беларускай лексікаграфіі. Глосы ў выданнях Ф.Скарыны. Лексікаграфічная праца Л.Зізанія, П.Бярынды і інш. "Словарь белорусского наречия" І. Насовіча (1870 г.). Лексікаграфічныя працы XX – пач. XXI стст.

9. Марфеміка

Марфеміка як вучэнне аб марфемах. Паняцце марфемы. Адметныя адзнакі марфемы (паўтаральнасць, непадзельнасць, значымасць). Слова і марфема. Тыпы марфем (каранёвыя і службовыя, рэляцыйныя і дэрывацыйныя, прадуктыўныя і непрадуктыўныя). Варыянтнасць марфем. Сінанімія, мнагазначнасць, аманімія марфем.

Аснова слова і яе тыпы (вытворная і невытворная, перарывістая і неперарывістая, суплетыўная асновы). Канчатак, яго роля ў слове. Нулявы канчатак.

Корань слова. Варыянты караня. Свабодныя і звязаныя карані.

Афіксы (прыстаўка (прэфікс), суфікс, постфікс, інтэрфікс). Варыянты прыставак і суфіксаў. Словаўтваральныя і формаўтваральныя прыстаўкі і суфіксы. Постфікс. Словаўтваральныя і формаўтваральныя постфіксы.

Змены ў марфемнай будове слова ў выніку гістарычнага развіцця мовы: апрошчэнне, перараскладанне. Прычыны змен у марфемнай будове слова.

Марфемны разбор слова.

10. Словаўтварэнне

Словаўтварэнне, яго прадмет і задачы. Словаўтваральная матывацыя, вытворнае (матываванае) і зыходнае (матывавальнае) словы. Утваральная аснова і словаўтваральны фармант.

Асноўныя спосабы ўтварэння слоў у беларускай мове. Словаўтваральны спосаб. Марфемнае словаўтварэнне (афіксацыя, бязафікснае ўтварэнне). Разнавіднасці афіксацыі: прыставачны, суфіксальны, прыставачна-суфіксальны, постфіксальны спосабы. Складанне і яго разнавіднасці: асноваскладанне, словаскладанне, складана-суфіксальны, складана-бязафіксны спосабы, абрэвіяцыя і яе разнавіднасці. Лексіка-семантычны і марфалага-сінтаксічны спосабы.

Словаўтваральны разбор.

11. Марфалогія

Марфалогія як раздзел граматыкі, яе прадмет і задачы. Сувязь марфалогіі з іншымі раздзеламі мовазнаўства. Асноўныя паняцці марфалогіі (граматычнае значэнне, граматычная форма і граматычная катэгорыя).

Часціны мовы як лексіка-граматычныя класы слоў. Прынцыпы выдзялення і аб'яднання слоў у часціны мовы. Сістэма часцін мовы ў сучаснай беларускай літаратурнай мове. Самастойныя (паўназначныя) і несамастойныя (непаўназначныя) часціны мовы. Службовыя часціны мовы і выклічнік. Пераходныя з'явы ў сістэме часцін мовы.

11.1. Назоўнік. Назоўнік як часціна мовы. Лексіка-семантычныя групы назоўнікаў. Лексіка-граматычныя разрады назоўнікаў: агульныя і ўласныя, адушаўлёныя і неадушаўлёныя, асабовыя, канкрэтныя і абстрактныя, зборныя, адзінкавыя, рэчыўныя.

Граматычныя катэгорыі назоўніка: род, лік, склон.

Катэгорыя роду назоўніка. Вызначэнне граматычнага роду назоўнікаў паводле марфалагічных, сінтаксічных, семантычных прымет. Назоўнікі мужчынскага, жаночага, ніякага роду. Назоўнікі агульнага роду. Вызначэнне роду нескланяльных назоўнікаў і абрэвіятур. Несупадзенне роду некаторых аднакарэнных назоўнікаў у беларускай і рускай мовах.

Катэгорыя ліку назоўнікаў, формы яе выражэння. Назоўнікі з суадноснымі і несуадноснымі формамі ліку. Несупадзенне ліку некаторых аднакарэнных назоўнікаў у беларускай і рускай мовах.

Катэгорыя склону назоўнікаў. Сістэма склонаў у сучаснай беларускай мове. Клічная форма склону назоўнікаў у беларускай мове. Асноўныя значэнні склонаў. Роля прыназоўнікаў пры выражэнні склонавых значэнняў.

Скланенне назоўнікаў у сучаснай беларускай мове. Тыпы скланення назоўнікаў. Парадыгма скланення назоўнікаў.

Асновы назоўнікаў. Залежнасць канчаткаў назоўнікаў ад тыпу скланення, асновы слова, націску, лексічнага значэння. Назоўнікі першага, другога і трэцяга скланенняў, іх склонавыя канчаткі. Скланенне назоўнікаў у множным ліку. Варыянты склонавых канчаткаў назоўнікаў у множным ліку. Рознаскланяльныя назоўнікі. Нескланяльныя назоўнікі. Назоўнікі ад'ектыўнага і змешанага тыпу скланення.

Скланенне асабовых імёнаў, прозвішчаў і геаграфічных назваў.

Словаўтварэнне назоўнікаў. Афіксацыя: прыставачны, суфіксальны, прыставачна-суфіксальны спосабы. Бязафікснае ўтварэнне назоўнікаў. Складанне. Абрэвіяцыя. Субстантывацыя. Правапіс суфіксаў назоўнікаў. Правапіс складаных назоўнікаў.

Марфалагічны разбор назоўнікаў.

11.2. Прыметнік. Прыметнік як часціна мовы. Катэгорыі роду, ліку, склону прыметніка – словазменныя катэгорыі, залежнасць іх ад адпаведных катэгорый назоўніка. Лексіка-семантычныя групы прыметнікаў.

Лексіка-граматычныя разрады прыметнікаў. Якасныя прыметнікі, іх значэнне і граматычныя асаблівасці. Адносныя прыметнікі, іх значэнне і граматычныя асаблівасці. Прыналежныя прыметнікі, іх значэнне і граматычныя асаблівасці. Пераход прыметнікаў з аднаго разраду ў другі.

Поўныя і кароткія формы прыметнікаў. Ужыванне кароткай формы якасных прыметнікаў у беларускай мове.

Ступені параўнання якасных прыметнікаў, іх значэнне і ўтварэнне. Суплетыўныя формы. Асаблівасці ўтварэння формаў ступеняў параўнання ў беларускай і рускай мовах. Формы суб'ектыўнай ацэнкі якасных прыметнікаў.

Скланенне якасных, адносных і прыналежных прыметнікаў. Варыянты склонавых канчаткаў прыметнікаў жаночага роду ў родным і творным склонах адзіночнага ліку. Асаблівасці скланення прыналежных прыметнікаў.

Словаўтварэнне прыметнікаў. Афіксацыя: суфіксальны, прыставачны і прыставачна-суфіксальны спосабы. Утварэнне складаных прыметнікаў, іх правапіс. Ад'ектывацыя.

Марфалагічны разбор прыметнікаў.

11.3. Лічэбнік. Лічэбнік як часціна мовы. Разрады лічэбнікаў паводле значэння: колькасныя (уласнаколькасныя, зборныя, дробавыя) і парадкавыя лічэбнікі. Граматычныя асаблівасці кожнага з разрадаў. Разрады лічэбнікаў паводле структуры: простыя, складаныя і састаўныя лічэбнікі. Скланенне лічэбнікаў розных разрадаў. Сінтаксічная сувязь лічэбнікаў з назоўнікамі. Асаблівасці ўжывання лічэбнікаў з назоўнікамі ў беларускай мове ў параўнанні з рускай мовай.

Словы з няпэўна-колькасным значэннем.

Марфалагічны разбор лічэбнікаў.

11.4. Займеннік. Займеннік як часціна мовы. Групы займеннікаў па суадноснасці з іншымі часцінамі мовы: займеннікі-назоўнікі, займеннікі-прыметнікі, займеннікі-лічэбнікі. Разрады займеннікаў паводле іх значэння: асабовыя, зваротны, прыналежныя, указальныя, азначальныя, пыталыныя, адносныя, адмоўныя, няпэўныя. Лексіка-граматычная характарыстыка займеннікаў розных разрадаў. Скланенне займеннікаў, іх правапіс. Ужыванне займеннікаў у мове.

Марфалагічны разбор займеннікаў.

11.5. Дзеяслоў. Дзеяслоў як часціна мовы. Сістэма дзеяслоўных формаў. Спрагальныя і неспрагальныя, зменныя і нязменныя дзеяслоўныя формы.

Незначальная форма дзеяслова (інфінітыў), яе граматычныя катэгорыі і сінтаксічныя функцыі. Суфіксы незначальнай формы дзеяслова.

Дзве асновы дзеяслова: аснова інфінітыва і аснова цяперашняга (будучага простага) часу. Аснова прошлага часу. Утварэнне дзеяслоўных формаў ад асновы інфінітыва і асновы цяперашняга (будучага простага) часу.

Пераходныя і непераходныя дзеясловы. Зваротныя дзеясловы, іх значэнні.

Катэгорыя стану дзеяслова. Стан і пераходнасць. Стан і зваротнасць. Актыўныя і пасіўныя канструкцыі ў беларускай мове, іх ужыванне. Дзеясловы незалежнага стану. Дзеясловы залежнага стану.

Катэгорыя трывання дзеяслова. Дзеясловы закончанага і незакончанага трывання. Суадносныя пары трыванняў і спосабы іх утварэння. Няпарныя (аднатрывальныя) дзеясловы. Дзеясловы са значэннем закончанага і незакончанага трыванняў (двухтывальныя).

Катэгорыя ладу. Сувязь паміж катэгорыямі ладу і часу. Абвесны лад. Загадны лад. Утварэнне формаў загаднага ладу. Умоўны лад. Утварэнне і значэнне ўмоўнага ладу. Ужыванне формаў аднаго ладу ў значэнні другога.

Катэгорыя часу. Сувязь паміж катэгорыямі трывання і часу. Формы цяперашняга, прошлага і будучага часу, іх утварэнне і значэнне. Ужыванне формаў аднаго часу ў значэнні другога.

Катэгорыя асобы. Формы асобы, іх значэнне і ўжыванне. Сувязь катэгорыі асобы з катэгорыямі ладу і часу. Ужыванне адных формаў асобы ў значэнні другіх. Безасабовыя дзеясловы, іх семантычныя і граматычныя асаблівасці. Асабовыя дзеясловы ў значэнні безасабовых.

Спражэнне дзеясловаў. Першае і другое спражэнні. Рознаспрагальныя і нетэматычныя дзеясловы. Вызначэнне спражэння па інфінітыве.

Словаўтварэнне дзеясловаў. Афіксацыя: прыставачны, суфіксальны, прыставачна-суфіксальны спосабы. Правапіс суфіксаў дзеясловаў.

Марфалагічны разбор інфінітыва і асабовых формаў дзеяслова.

11.6. Дзеепрыметнік. Дзеепрыметнік як асобая форма дзеяслова. Дзеяслоўныя прыметы дзеепрыметніка (стан, трыванне, час; дзеяслоўнае кіраванне назоўнікамі; агульнасць асноў). Рысы прыметніка ў дзеепрыметніках (катэгорыя роду, ліку, склону). Поўная і кароткая формы дзеепрыметніка. Сінтаксічная роля дзеепрыметніка.

Дзеепрыметнікі незалежнага і залежнага стану, іх утварэнне. Асаблівасці ўжывання дзеепрыметнікаў у сучаснай беларускай мове (у параўнанні з рускай).

Марфалагічны разбор дзеепрыметнікаў.

11.7. Дзеепрыслоўе. Дзеепрыслоўе як асобая форма дзеяслова. Дзеяслоўныя прыметы дзеепрыслоўя (трыванне, стан; дзеяслоўнае кіраванне назоўнікамі; агульнасць асновы; зваротнасць і незваротнасць). Прыметы прыслоўя ў дзеепрыслоўях. Сінтаксічная роля дзеепрыслоўя. Дзеепрыслоўі закончанага і незакончанага трывання, іх утварэнне. Правілы ўжывання дзеепрыслоўяў у сказе.

Марфалагічны разбор дзеепрыслоўяў.

11.8. Прыслоўе. Прыслоўе як часціна мовы. Разрады прыслоўяў паводле значэння: азначальныя (якасныя, колькасныя, спосабу дзеяння, параўнання, сумеснасці) і акалічнасныя (месца, часу, прычыны, мэты). Знамянальныя і займеннікавыя прыслоўі. Ступені параўнання, формы суб'ектыўнай ацэнкі якасных прыслоўяў. Утварэнне прыслоўяў ад розных часцін мовы. Правапіс прыслоўяў.

Марфалагічны разбор прыслоўяў.

11.9. Безасабова-прэдыкатыўныя словы. Безасабова-прэдыкатыўныя словы (словы катэгорыі стану). Лексічнае значэнне, граматычныя катэгорыі і сінтаксічная функцыя безасабова-прэдыкатыўных слоў. Суадноснасць безасабова-прэдыкатыўных слоў з рознымі часцінамі мовы.

Марфалагічны разбор безасабова-прэдыкатыўных слоў.

11.10. Мадальныя словы. Месца мадальных слоў у сістэме часцін мовы. Разрады мадальных слоў паводле значэння і суадноснасці з іншымі часцінамі мовы, іх роля ў сказе.

Марфалагічны разбор мадальных слоў.

11.11. Службовыя часціны мовы (Прыназоўнік. Злучнік. Часціца).

Прыназоўнік як службовая часціна мовы. Значэнне і граматычныя функцыі прыназоўнікаў. Разрады прыназоўнікаў паводле паходжання: невытворныя, вытворныя (адпрыслоўныя, адыменныя, аддзеяслоўныя). Разрады прыназоўнікаў паводле структуры: простыя, складаныя і састаўныя. Ужыванне прыназоўнікаў з рознымі склонамі. Сінаніміка прыназоўнікавых канструкцый. Правапіс прыназоўнікаў.

Марфалагічны разбор прыназоўнікаў.

Злучнік як службовая часціна мовы. Разрады злучнікаў паводле паходжання і ўтварэння (невытворныя, вытворныя), паводле ўжывання (адзіночныя, паўторныя, парныя), паводле структуры (простыя і састаўныя), паводле функцыянальнага прызначэння (злучальныя, падпарадкавальныя). Разрады злучальных і падпарадкавальных злучнікаў. Злучнікі і злучальныя словы.

Марфалагічны разбор злучнікаў.

Часціца як службовая часціна мовы. Разрады часціц паводле паходжання і саставу. Разрады часціц паводле функцыянальнага значэння (сэнсавыя, мадальныя, эмацыянальныя, формаўтваральныя). Правапіс часціц. Ужыванне часціц *не* і *ні* з рознымі часцінамі мовы.

Марфалагічны разбор часціц.

11.12. Выклічнік. Гукапераймальныя словы. Выклічнік як часціна мовы. Месца выклічнікаў сярод іншых часцін мовы. Разрады выклічнікаў паводле значэння (эмацыянальныя, волевыяўленчыя, моўнага этыкету) і паходжання (вытворныя і невытворныя). Функцыі выклічнікаў у мове.

Гукапераймальныя словы.

Марфалагічны разбор выклічнікаў.

12. Сінтаксіс

Сінтаксіс, яго змест і задачы. Сувязь сінтаксісу з іншымі раздзеламі мовазнаўства. Асноўныя сінтаксічныя адзінкі. Віды сінтаксічнай сувязі (злучэнне і падпарадкаванне).

12.1 Словазлучэнне. Словазлучэнне як сінтаксічная адзінка. Непрэдыкатыўнасць, намінацыўнасць, неаднакампанентнасць, расчлянённасць,

сэнсавая цэласнасць як асноўныя прыметы словазлучэння. Слова, словазлучэнне і сказ.

Класіфікацыя словазлучэнняў паводле ступені спаянасці кампанентаў (свабодныя і сінтаксічна непадзельныя); паводле структуры (простыя і складаныя); паводле марфалагічнага выражэння галоўнага кампанента (іменныя, дзеяслоўныя, прыслоўныя); паводле сэнсавых адносін паміж кампанентамі (аб'ектныя, азначальныя, акалічнасныя). Віды падпарадкавальнай сінтаксічнай сувязі слоў у словазлучэнні: дапасаванне (поўнае і няпоўнае), кіраванне (беспрыназоўнікавае і прыназоўнікавае, моцнае і слабае), прымыканне. Асаблівасці беларускага кіравання.

Сінтаксічны разбор словазлучэнняў.

12.2. *Сказ. Тыпы сказаў.* Сказ як сінтаксічная адзінка. Камунікатыўнасць, прэдыкатыўнасць, мадальнасць, сэнсавая завершанасць і інтанацыйная аформленасць як асноўныя прыметы сказа. Тыпы сказаў паводле мэты выказвання (апавядальныя, пыталыныя, пабуджальныя); паводле эмацыянальнай афарбоўкі (клічныя, няклічныя); паводле адносін выказвання да рэчаіснасці (сцвярджальныя, адмоўныя); паводле граматычнай структуры (простыя і складаныя; сінтаксічна падзельныя і сінтаксічна непадзельныя; двухсастаўныя і аднасастаўныя; неразвітыя і развітыя; няўскладненыя і ўскладненыя; поўныя і няпоўныя).

12.3. *Просты сказ.* Двухсастаўныя сказы. Аснова простага двухсастаўнага сказа. Галоўныя і даданыя члены сказа.

Дзейнік двухсастаўнага сказа, яго тыпы (просты, складаны, састаўны). Спосабы выражэння дзейніка.

Выказнік двухсастаўнага сказа, яго тыпы (просты, складаны, састаўны). Спосабы выражэння выказніка. Звязкі, іх тыпы. Каардынацыя выказніка з дзейнікам. Працяжнік паміж дзейнікам і выказнікам.

Дапаўненне. Прамыя і ўскосныя дапаўненні, спосабы іх выражэння.

Азначэнне. Дапасаваныя і недапасаваныя азначэнні, спосабы іх выражэння. Прыдатак як разнавіднасць дапасаванага азначэння. Адзіночныя і развітыя прыдаткі, спосабы іх выражэння. Размежаванне прыдатка і паяснёнага назоўніка.

Акалічнасць. Віды акалічнасцей, спосабы іх выражэння.

Аднасастаўныя сказы. Структурна-семантычная спецыфіка аднасастаўных сказаў. Галоўны член аднасастаўнага сказа. Тыпы аднасастаўных сказаў паводле характару выражэння галоўнага члена: дзеяслоўныя і іменныя. Аднасастаўныя сказы дзеяслоўнага тыпу: пэўна-асабовыя, няпэўна-асабовыя, абагульнена-асабовыя. Безасабовыя сказы. Спосабы выражэння галоўнага члена безасабовых сказаў. Інфінітыўныя сказы, іх семантыка-сінтаксічная характарыстыка.

Аднасастаўныя сказы іменнага тыпу. Намінатыўныя сказы, іх семантыка-сінтаксічная характарыстыка. Вакатыўныя, генітыўныя сказы. Назоўны ўяўлення.

Сінтаксічна непадзельныя сказы, іх разнавіднасці (сцвярдзальныя і адмоўныя; апавядальныя, пыталныя, пабудзальныя). Адрозненне сінтаксічна непадзельных сказаў ад аднаслоўных членных сказаў. Функцыя і сфера ўжывання сінтаксічна непадзельных сказаў.

Няпоўныя сказы. Разнавіднасці няпоўных сказаў (сітуацыйныя, кантэкстуальныя і эліптычныя). Адрозненне няпоўных сказаў ад аднастаўных. Выкарыстанне няпоўных сказаў у мове.

Парадак слоў у простым сказе. Прамы і адваротны парадак слоў. Інверсія і яе роля. Асаблівасці парадку слоў у паэтычнай мове.

12.4. Ускладнены сказ. Агульная характарыстыка ўскладненага сказа. Сказы з аднароднымі членамі. Характэрныя прыметы аднародных членаў сказа. Спосабы выражэння аднароднасці. Тыпы семантычных адносін паміж членамі аднароднага рада. Абагульняльныя словы пры аднародных членах сказа. Сінтаксічная роля абагульняльных слоў у сказе. Аднародныя і неаднародныя азначэнні. Сказы з аднароднымі дзейнікамі. Формы выказніка ў сказах з аднароднымі дзейнікамі. Выкарыстанне сказаў з аднароднымі членамі ў мове. Знакі прыпынку пры аднародных членах сказа.

Сказы з адасобленымі членамі. Паняцце пра адасабленне. Умовы адасаблення даданых членаў сказа. Адасабленне дапасаваных і недапасаваных азначэнняў, прыдаткаў, акалічнасцей, дапаўненняў і ўдакладняльных членаў сказа. Знакі прыпынку пры адасобленых членах сказа.

Сказы з параўнальнымі зваротамі. Паняцце параўнальнага звароту. Структура і функцыя параўнальных зваротаў. Адасабленне параўнальных зваротаў.

Сказы з пабочнымі і ўстаўнымі канструкцыямі. Значэнне і функцыя пабочных слоў, словазлучэнняў і сказаў, іх выражэнне. Устаўныя словы, словазлучэнні і сказы. Адрозненне пабочных і ўстаўных канструкцый. Знакі прыпынку пры пабочных і ўстаўных словах, словазлучэннях і сказах.

Сказы са звароткам. Значэнне, спосабы выражэння і ўжыванне зваротка. Знакі прыпынку пры зваротку.

Сінтаксічны разбор простага сказа.

12.5. Складаны сказ. Складаны сказ як сінтаксічная адзінка. Адрозненне складанага сказа ад простага. Сэнсавае і інтанацыйнае адзінства частак складанага сказа. Тыпы адносін паміж часткамі складаных сказаў, сродкі іх выражэння. Прынцыпы класіфікацыі складаных сказаў. Тыпы складаных сказаў: злучнікавыя (складаназлучаныя і складаназалежныя) і бяззлучнікавыя; складаныя сказы з рознымі відамі сувязі.

12.6. Складаназлучаны сказ. Будова складаназлучаных сказаў. Класіфікацыя складаназлучаных сказаў: складаназлучаныя сказы са спалучальнымі, супастаўляльнымі, пералічальна-размеркавальнымі, далучальнымі часткамі. Сродкі сувязі частак у складаназлучаным сказе. Складаназлучаныя сказы з рознымі часткамі. Знакі прыпынку ў складаназлучаным сказе.

12.7. *Складаназалежны сказ.* Будова складаназалежных сказаў. Галоўная і даданая часткі. Сродкі сувязі даданай часткі з галоўнай (падпарадкавальныя злучнікі, злучальныя словы, інтанацыя і інш.). Размежаванне злучнікаў і злучальных слоў (адносных займеннікаў і займеннікавых прыслоўяў). Тыпы даданых частак складаназалежнага сказа: дзейнікавыя, выказнікавыя, азначальныя, дапаўняльныя, акалічнасныя (месца, часу, умовы, прычыны, мэты, уступкі, выніку, спосабу дзеяння, меры і ступені), параўнальныя, далучальныя.

Складаназалежныя сказы з некалькімі часткамі. Сузалежнае (паралельнае), паслядоўнае і змешанае падпарадкаванне даданых частак. Знакі прыпынку ў складаназалежным сказе.

12.8. *Бяззлучнікавы складаны сказ.* Будова бяззлучнікавых складаных сказаў. Бяззлучнікавыя сказы з аднатыпнымі і разнатыпнымі часткамі. Сэнсавыя адносіны паміж часткамі бяззлучнікавых складаных сказаў і спосабы іх выражэння. Сінанімія злучнікавых і бяззлучнікавых складаных сказаў. Знакі прыпынку ў бяззлучнікавых складаных сказах.

12.9. *Складаныя сказы з рознымі відамі сувязі.* Разнавіднасці складаных сказаў з рознымі відамі сувязі. Знакі прыпынку ў складаных сказах з рознымі відамі сувязі.

Сінтаксічны разбор складаных сказаў.

12.10. *Чужая мова.* Чужая мова і спосабы яе перадачы: простая, ускосная і няўласна-простая мова. Будова сказаў з простаай мовай. Правілы замены простаай мовы ўскоснай. Ужыванне і стылістычныя функцыі няўласна-простаай мовы. Знакі прыпынку пры простаай мове. Цытаты, іх афармленне на пісьме.

13. Пунктуацыя

Паняцце пунктуацыі. Класіфікацыя знакаў прыпынку (раздзяляльныя, выдзяляльныя). Спалучэнне знакаў прыпынку, паглыннанне знакаў прыпынку. Асноўныя правілы пастаноўкі знакаў прыпынку.

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА
для завочнай формы атрымання адукацыі

Нумар тэмы	Назва раздзела, тэмы заняткаў	Колькасць аўдыторных гадзін					Колькасць гадзін КСР	Форма кантролю ведаў
		Лекцыі	Практычныя заняткі	Семінарскія заняткі	Лабараторныя заняткі	Іншае		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Установачная сесія								
1	Уводзіны (4 гадзіны)	4						
1.1	Уводзіны. Змест і задачы курса “Беларуская мова”. Сучасная беларуская літаратурная мова як прадмет вывучэння.	1						
1.2	Беларуская нацыянальная мова – найважнейшы элемент нацыянальнай культуры. Дыферэнцыяцыя беларускай нацыянальнай мовы. Літаратурная мова, яе прыметы і асаблівасці. Нормы беларускай літаратурнай мовы. Норма і варыянтнасць. Мова і маўленне.	1						Канспект
1.3	Гістарычныя ўмовы і асноўныя этапы развіцця беларускай мовы. Старажытная беларуская мова ў Вялікім Княстве Літоўскім. Беларусь у складзе Рэчы Паспалітай, Расійскай імперыі. Беларуская мова сярод іншых славянскіх моў.	2						Канспект

2	Фанетыка (8 гадзін)	4	4					
2.1	Галосныя гукі і іх класіфікацыі. Фанетычныя і гістарычныя змены галосных гукаў. Аканне і яканне ў беларускай літаратурнай мове.	2	2					Фанетычны разбор
2.2	Зычныя гукі і іх класіфікацыі. Няпарныя зычныя паводле глухасці і звонкасці, цвёрдасці і мяккасці. Фанетычныя (пазіцыйныя і камбінаторныя) змены зычных гукаў. Гістарычныя змены зычных гукаў. Фанетычнае падаўжэнне зычных. Змена [в], [л] на [ў]. Фанетычныя асаблівасці беларускай мовы. Фанетычная транскрыпцыя.	2	2					Фанетычны разбор
3	Арфаэпія (2 гадзіны)		2					
3.1	Вымаўленне націскных і ненаціскных галосных. Вымаўленне зычных і спалучэнняў зычных		2					Запіс тэксту ў транскрыпцыі
	Усяго	8	6					
І курс І семестр								
4	Арфаграфія (2 гадзіны)		2					
4.1	Арфаграфія, яе прадмет і задачы. Апорнае напісанне і арфаграма. Раздзелы арфаграфіі. Прынцыпы беларускай арфаграфіі. Правілы, заснаваныя на фанетычным прынцыпе. Правілы, заснаваныя на марфалагічным прынцыпе. Дыферэнцыйныя і традыцыйныя напісанні ў сучаснай беларускай літаратурнай мове.		2					Слоўнікавы дыктант
5	Лексікалогія (4 гадзіны)	2	2					
5.1	Лексікалогія як раздзел мовазнаўства. Этымалогія і семасіялогія. Нацыянальная адметнасць беларускай лексікі. Слова як адзінка мовы. Лексічнае і граматычнае значэнні слова. Слова і словаформа. Лексічнае значэнне слова. Тыпы лексічных значэнняў. Полісемія. Тыпы пераносных	2						Канспект

	значэнняў. Полісемія і аманімія.							
5.2	Амонімы, іх тыпы. Паронімы. Сінонімы, іх тыпы. Семантычныя і стылістычныя функцыі сінонімаў. Антонімы, іх разнавіднасці.		2					Лексічны разбор
	Усяго	2	4					экзамен
I курс II семестр								
6	Марфеміка (4 гадзіны)	2	2					
6.1	Марфеміка як вучэнне аб марфемах. Паняцце аб марфеме. Адметныя адзнакі марфемы. Тыпы марфем. Варыянтнасць марфем. Сінанімічнасць, антанімічнасць марфем. Аснова слова і яе тыпы. Канчатак. Корань слова, тыпы кораня.	2						Складанне табліц
6.2	Афіксы. Словаўтваральныя і формаўтваральныя афіксы. Постфікс. Змены ў марфемнай будове слова. Апрошчэнне, перараскладанне. Марфемны разбор слова.		2					Выкананне практычных заданняў
	Усяго	2	2					
II курс III семестр								
7	Словаўтварэнне (6 гадзін)	2	4					
7.1	Словаўтварэнне, яго прадмет і задачы. Утваральныя аснова і словаўтваральны фармант. Словаўтваральны ланцужок, словаўтваральнае гняздо. Асноўныя спосабы ўтварэння слоў у беларускай мове (марфемны і немарфемны). Словаўтваральны тып і словаўтваральны спосаб. Марфемнае словаўтварэнне.	2						Складанне схем "Тыпы словаўтварэння"
7.2	Разнавіднасці афіксацыі. Складанне і яго разнавіднасці. Лексіка-семантычны і марфалага-		2					Выкананне практычных

	сінтаксічны спосабы.							заданняў
7.3	Марфемны і словаўтваральны разборы слова.		2					
	Усяго	2	4					залік
II курс IV семестр								
8	Марфалогія (24 гадзіны)							
8.1	Назоўнік (6 гадзін)	2	4					
8.1.1	Часціны мовы як лексіка-граматычныя класы слоў. Прынцыпы аб'яднання слоў у часціны мовы. Сістэма часцін мовы ў сучаснай беларускай літаратурнай мове. Назоўнік як часціна мовы. Лексіка-граматычныя разрады назоўнікаў. Граматычныя катэгорыі назоўніка: катэгорыя роду. Вызначэннероду нескланяльных назоўнікаў і абрэвіатур. Несупадзенне роду некаторых аднакарэнных назоўнікаў у беларускай і рускай мовах. Катэгорыя ліку назоўнікаў. Несупадзенне ліку некаторых аднакарэнных назоўнікаў у беларускай і рускай мовах. Катэгорыя склону назоўнікаў. Сістэма склонаў у сучаснай беларускай літаратурнай мове. Асноўныя значэнні склонаў.	2						Канспект
8.1.2	Скланенне назоўнікаў. Тыпы скланення назоўнікаў. Назоўнікі I, II, III скланенняў, асаблівасці іх скланавых канчаткаў. Скланенне назоўнікаў ў множным ліку. Рознаскланяльныя назоўнікі. Нескланяльныя назоўнікі. Назоўнікі ад'ектыўнага тыпу скланення.		2					Выкананне практычных заданняў
8.1.3	Марфалагічны разбор назоўніка		2					
	Усяго	2	4					

III курс V семестр							
8.2	Лічэбнік (5 гадзін)	4	2				
8.2.1	Лічэбнік як часціна мовы. Разрады лічэбнікаў паводле агульнага граматычнага значэння. Разрады лічэбнікаў паводле структуры. Скланенне лічэбнікаў.	4	2				Марфалагічны разбор лічэбнікаў
8.3	Займеннік (5 гадзін)	2	2				
8.3.1	Займеннік як часціна мовы. Разрады займеннікаў паводле агульнага граматычнага значэння ўказання: асабовыя, зваротны, прыналежныя, адносныя, адмоўныя, няпэўныя. Граматычныя асаблівасці кожнага з разрадаў. Скланенне займеннікаў. Утварэнне і правапіс займеннікаў. Ужыванне займеннікаў у мове. Марфалагічны разбор займеннікаў.	2	2				Выкананне практычных заданняў
	Усяго	6	4				
III курс VI семестр							
8.4	Дзеяслоў (8 гадзін)	4	4				
8.4.1	Дзеяслоў як часціна мовы. Граматычныя катэгорыі дзеяслова. Сістэма дзеяслоўных формаў.	2	2				Выкананне практычных заданняў
8.4.2	Дзеепрыметнік, дзеепрыслоўе. Марфалагічны разбор дзеяслова.	2	2				Пераклад з рускай мовы на беларускую
	Усяго	4	4				экзамен
IV курс VII семестр							
9.1	Словазлучэнне. Просты сказ (6 гадзін)	2	4				
9.1.1	Словазлучэнне як сінтаксічная адзінка. Просты сказ.	2	2				Сінтаксічны разбор словазлучэння

9.1.2	Тыпы простага сказа.		2					Сінтаксічны разбор простага сказа
	Усяго	2	4					
IV курс VIII семестр								
9.2	Просты ўскладнены сказ (6 гадзін)	4	4					
9.2.1	Агульная характарыстыка ўскладненага сказа. Сказы з аднароднымі членамі сказа. Характэрныя прыметы аднародных членаў сказа. Спосабы выражэння аднароднасці. Аднародныя і неаднародныя азначэнні. Сказы з аднароднымі дзейнікамі. Выкарыстанне сказаў з аднароднымі членамі ў мове. Знакі прыпынку пры аднародных членах сказа.	2	2					Сінтаксічны разбор ускладненага сказа
9.2.2	Сказы з адасобленымі членамі. Паняцце пра адасабленне. Адасабленне дапасаваных і недапасаваных азначэнняў, прыдаткаў, дапаўненняў, акалічнасцей і ўдакладняльных членаў сказа. Знакі прыпынку пры адасобленых членах сказа.	2	2					Сінтаксічны разбор ускладненага сказа
	Усяго	4	4					залік
V курс IX семестр								
10	Складаны сказ (4 гадзіны)	4						
10.1	Тыпы складаных сказаў. Складаназалежны, складаназлучаны і складаны бяззлучнікавы сказ. Складаны сказ з рознымі відамі сувязі.	4						Канспект
	Усяго	4						
V курс X семестр								
10	Складаны сказ (4 гадзіны)		4					
10.2	Складаназлучаны сказ. Будова складаназалежных сказаў. Сродкі сувязі даданай часткі з галоўнай Тыпы		2					Сінтаксічны разбор

	даданых частак складаназалежнага сказа Складаназалежныя сказы з некалькімі часткамі.							складанага сказа
10.3	Бяззлучнікавы складаны сказ. Складаныя сказы з рознымі відамі сувязі. Сінтаксічны разбор складаных сказаў.		2					Пунктуацыйны разбор
	Усяго		4					экзамен
	Усяго гадзін	36	40					

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА
для завочнай скарочанай формы атрымання адукацыі

Нумар раздзела, тэмы	Назва раздзела, тэмы заняткаў	Колькасць аўдыторных гадзін					Колькасць гадзін КСР	Форма кантролю ведаў
		Лекцыі	Практычныя заняткі	Семінарыя заняткі	Лабараторныя заняткі	Іншае		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Установачная сесія								
1	Уводзіны (2 г.)	2						
1.1	Змест і задачы дысцыпліны “Беларуская мова”. Беларуская нацыянальная мова – найважнейшы элемент нацыянальнай культуры. Дыферэнцыяцыя беларускай нацыянальнай мовы. Літаратурная мова, яе прыметы і асаблівасці. Нормы беларускай літаратурнай мовы. Мова і маўленне.	1						
1.2	Гістарычныя ўмовы і асноўныя этапы развіцця беларускай мовы. Старажытная беларуская мова ў Вялікім Княстве Літоўскім. Беларусь у складзе Рэчы Паспалітай. Беларусь у складзе Расійскай імперыі. Беларуская мова сярод іншых славянскіх моў.	1						Канспект
2	Фанетыка (8 г.)	4	2					
2.1	Галосныя гукі і іх класіфікацыі. Фанетычныя і гістарычныя змены галосных гукаў. Аканне і яканне ў беларускай літаратурнай мове. Прыстаўныя галосныя	2						

2.2.	Зычныя гукі і іх класіфікацыі. Няпарныя зычныя паводле глухасці і звонкасці, цвёрдасці і мяккасці. Фанетычныя (пазіцыйныя і камбінаторныя) змены зычных гукаў. Гістарычныя змены зычных гукаў. Фанетычнае падаўжэнне зычных. Змена [в], [л] на [ў].	2	2					Фанетычны разбор
2.3	Фанетычная транскрыпцыя. Фанетычныя асаблівасці беларускай мовы.		2					Фанетычны разбор
3	Арфаэпія (2 г.)	2						
3.1	Арфаэпія і яе задачы. Вымаўленне націскных і ненаціскных галосных. Вымаўленне зычных і спалучэнняў зычных. Вымаўленне некаторых граматычных формаў.	2						Запіс тэксту ў транскрыпцыі
	Усяго	8	4					
І курс I семестр								
4	Арфаграфія (2 г.)	2						
4.1	Арфаграфія, яе прадмет і задачы. Апорнае напісанне і арфаграма. Раздзелы арфаграфіі. Прынцыпы беларускай арфаграфіі. Правілы, заснаваныя на фанетычным прынцыпе. Правілы, заснаваныя на марфалагічным прынцыпе. Дыферэнцыйныя і традыцыйныя напісанні ў сучаснай беларускай літаратурнай мове.	2						Слоўнікавы дыктант
5	Лексікалогія (4 г.)	2	2					
5.1	Лексікалогія як раздзел мовазнаўства. Нацыянальная адметнасць беларускай лексікі. Слова як адзінка мовы. Лексічнае і граматычнае значэнні слова. Слова і словаформа. Лексічнае значэнне слова. Тыпы лексічных значэнняў.	1						

5.2	Полісемія. Тыпы пераносных значэнняў. Полісемія і аманімія. Амонімы, іх тыпы. Паронімы. Сінонімы, іх тыпы. Семантычныя і стылістычныя функцыі сінонімаў. Антонімы, іх разнавіднасці.		2					Лексічны разбор
5.3	Лексіка сучаснай беларускай мовы паводле паходжання. Спрадвечна беларуская лексіка. Запазычаныя словы ў беларускай мове. Лексіка сучаснай беларускай мовы паводле сферы яе ўжывання. Стылістычныя разрады лексікі.	1						
6	Фразеалогія (2 г.)		2					
6.1	Фразеалогія як раздзел мовазнаўства. Фразеалагізм як адзінка мовы. Структура, значэнне, сінтаксічная функцыя фразеалагізмаў. Адметныя рысы фразеалагізмаў. Класіфікацыі фразеалагізмаў. Многазначнасць, сінанімічнасць, аманімічнасць, антанімічнасць і варыянтнасць фразеалагізмаў. Прыказкі, устойлівыя параўнанні. Крылатыя словы, афарызмы. Крыніцы беларускай фразеалогіі. Асаблівасці перакладу фразеалагізмаў з адной мовы на другую.		2					Выкананне практычных заданняў
	Усяго	4	4					экзамен
I курс II семестр								
7	Марфеміка (2 г.)	1	1					
7.1	Марфеміка як вучэнне аб марфемах. Паняцце аб марфеме. Адметныя адзнакі марфемы. Тыпы марфем. Варыянтнасць марфем. Сінанімічнасць, антанімічнасць марфем. Аснова слова і яе тыпы. Канчатак. Корань слова, тыпы кораня.	1						Канспект
7.2	Афіксы. Словаўтваральныя і формаўтваральныя		1					Выкананне

	афіксы. Постфікс. Змены ў марфемнай будове слова. Апрошчанне, перараскладанне.							практычных заданняў
8	Словаўтварэнне (2 г.)	1	1					
8.1	Словаўтварэнне, яго прадмет і задачы. Утваральная аснова і словаўтваральны фармант. Словаўтваральны ланцужок, словаўтваральнае гняздо. Асноўныя спосабы ўтварэння слоў у беларускай мове (марфемны і немарфемны). Словаўтваральны тып і словаўтваральны спосаб. Марфемнае словаўтварэнне. Складанне і яго разнавіднасці. Лексіка-семантычны і марфалага-сінтаксічны спосабы.	1						Складанне схемц “Тыпы словаўтварэння”
8.2	Марфемны і словаўтваральны разборы слова.		1					
	Усяго	2	2					
II курс III семестр								
9.1	Назоўнік (8 г.)	6	2					
9.1.1	Часціны мовы як лексіка-граматычныя класы слоў. Прынцыпы аб’яднання слоў у часціны мовы. Сістэма часцін мовы ў сучаснай беларускай літаратурнай мове. Назоўнік як часціна мовы. Лексіка-семантычныя групы назоўнікаў. Лексіка-граматычныя разрады назоўнікаў. Граматычныя катэгорыі назоўніка.	2						Канспект \
9.1.2	Катэгорыя роду. Вызначэнне граматычнага роду назоўнікаў паводле марфалагічных, сінтаксічных, семантычных прыкмет. Вызначэнне роду нескланяльных назоўнікаў і абрэвіатур. Несупадзенне роду некаторых аднакарэнных назоўнікаў у беларускай і рускай мовах. Катэгорыя ліку назоўнікаў. Утварэнне формаў	2						Выкананне практычных заданняў

	множнага ліку назоўнікаў у сучаснай беларускай літаратурнай мове. Несупадзенне ліку некаторых аднакарэнных назоўнікаў у беларускай і рускай мовах. Катэгорыя склону назоўнікаў. Сістэма склонаў у сучаснай беларускай літаратурнай мове.						
9.1.3	Скланенне назоўнікаў. Тыпы скланення назоўнікаў. Назоўнікі I, II, III скланенняў, асаблівасці іх скланавых канчаткаў. Скланенне назоўнікаў ў множным ліку. Рознаскланяльныя назоўнікі. Нескланяльныя назоўнікі. Назоўнікі ад'ектыўнага і змешанага тыпу скланення. Скланенне ўласных назоўнікаў.	2					
9.1.4	Марфалагічны разбор назоўнікаў.		2				Выкананне практычных заданняў
9.2	Прыметнік (2 г.)		2				
9.2.1	Лексіка-граматычныя разрады прыметнікаў, іх значэнне і граматычныя асаблівасці. Поўныя і кароткія формы прыметнікаў, іх ужыванне ў беларускай мове. Ступені параўнання якасных прыметнікаў. Скланенне прыметнікаў розных разрадаў. Марфалагічны разбор прыметнікаў.		2				Выкананне практычных заданняў
	Усяго	6	4				
II курс IV семестр							
9.3	Лічэбнік (2 г.)	2					
9.3.1	Лічэбнік як часціна мовы. Разрады лічэбнікаў паводле значэння. Разрады лічэбнікаў паводле структуры. Скланенне лічэбнікаў розных разрадаў.	2					Выкананне практычных заданняў

	Сінтаксічная сувязь лічэбнікаў з назоўнікамі. Асаблівасці ўжывання лічэбнікаў з назоўнікамі ў беларускай мове ў параўнанні з рускай мовай. Марфалагічны разбор лічэбнікаў.							
9.4	Займеннік (2 г.)		2					
9.4.1	Займеннік як часціна мовы. Разрады займеннікаў паводле агульнага граматычнага значэння ўказання: асабовыя, зваротны, прыналежныя, указальныя, пыталныя, адносныя, адмоўныя, няпэўныя. Граматычныя асаблівасці кожнага з разрадаў. Групы займеннікаў па суадноснасці з іншымі часцінамі мовы. Скланенне займеннікаў. Утварэнне і правапіс займеннікаў. Ужыванне займеннікаў у мове. Марфалагічны разбор займеннікаў.		2					Выкананне практычных заданняў
9.5	Дзеяслоў (8 гадзін)	4	4					
9.5.1	Дзеяслоў як часціна мовы. Катэгорыя стану дзеясловаў, катэгорыя трывання дзеясловаў. Пераходныя і непераходныя дзеясловы. Зваротныя дзеясловы.	2						
9.5.2	Катэгорыі ладу, часу, асобы дзеясловаў. Безасабовыя дзеясловы. Спражэнне дзеясловаў.		2					Выкананне практычных заданняў
9.5.3	Дзеепрыметнік, дзеепрыслоўе, іх утварэнне і ўжыванне.	2						Пераклад з рускай мовы на беларускую
9.5.4	Марфалагічны разбор дзеяслова і дзеяслоўных форм		2					
9.6	Прыслоўе (1 г.)	1						
9.6.1	Прыслоўе як часціна мовы. Разрады прыслоўяў паводле значэння. Утварэнне і правапіс прыслоўяў.	1						Марфалагічны разбор

								прыслоўяў
9.7	Службовыя часціны мовы(1 г.)	1						
9.7.1	Прыназоўнік. Асноўныя значэнні прыназоўнікаў. Ужыванне прыназоўнікаў са склонамі. Злучнік. Разрады злучнікаў паводле паходжання, структуры, спосабу ўжывання, сінтаксічнай функцыі. Часціцы. Разрады часціц. Правапіс часціц.	1	1					Марфалагічны разбор службовых часцін мовы
	Усяго	8	6					экзамен
III курс V семестр								
10	Словазлучэнне. Просты сказ (10 г.)	6	4					
10.1	Словазлучэнне як сінтаксічная адзінка. Тыпы словазлучэнняў. Асаблівасці будовы словазлучэнняў у беларускай мове	2						Сінтаксічны разбор словазлучэння
10.2	Просты сказ. Галоўныя і даданыя члены сказа. Тыпы простых сказаў паводле мэты выказвання, паводле граматычнай структуры.	2	2					Сінтаксічны разбор простага сказа
10.3	Просты ўскладнены сказ. Аднародныя члены сказа. Адособленыя члены сказа. Параўнальныя звароты. Пабочныя і ўстаўныя канструкцыі. Зваротак.	2	2					Сінтаксічны разбор простага сказа
	Усяго	6	4					
III курс VI семестр								
11	Складаны сказ (8 г.)	2	6					
11.1	Складаны сказ як сінтаксічная адзінка. Адрозненне складанага сказа ад простага Прынцыпы класіфікацыі складаных сказаў. Тыпы складаных сказаў: злучнікавыя (складаназлучаныя і складаназалежныя) і бяззлучнікавыя; складаныя сказы з рознымі відамі сувязі. Знакі прыпынку ў складаназлучаным і складаназалежным сказах.	2						

11.2	Бяззлучнікавы складаны сказ. Будова бяззлучнікавых складаных сказаў. Бяззлучнікавыя сказы з аднатыпнымі і разнатыпнымі часткамі. Сэнсавыя адносіны паміж часткамі бяззлучнікавых складаных сказаў і спосабы іх выражэння. Сінанімія злучнікавых і бяззлучнікавых складаных сказаў. Знакі прыпынку ў бяззлучнікавых складаных сказах.		2					Сінтаксічны разбор складанага сказа
11.3	Складаныя сказы з рознымі відамі сувязі. Разнавіднасці складаных сказаў з рознымі відамі сувязі. Знакі прыпынку ў складаных сказах з рознымі відамі сувязі.		2					Сінтаксічны разбор складанага сказа
11.4	Чужая мова і спосабы яе перадачы: простая, ускосная і няўласна-простая мова. Будова сказаў з простаю мовай. Правілы замены простаю мовай ўскоснай. Ужыванне і стылістычныя функцыі няўласна-простаю мовы. Знакі прыпынку пры простаю мове. Цытаты, іх афармленне на пісьме.		2					Пунктуацыйны разбор
	Усяго	2	6					экзамен
	Усяго гадзін	36	30					

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

СПІС РЕКАМЕНДАВАНАЙ ЛІТАРАТУРЫ

I. Асноўная літаратура

1. Азарка, В. У. Беларуская мова: аналіз моўных адзінак : дапам. для студэнтаў выш. навуч. устаноў, якія навучаюцца па спецыяльнасцях: 1-01 02 01 Пачатковая адукацыя; 1-01 02 02 Пачатковая адукацыя. Дадатковая спецыяльнасць / В. У. Азарка, А. С. Васілеўская. – Мінск : БДПУ, 2011. – 116 с.
2. Грыгор'ева, Л. М. Сучасная беларуская мова: зб. практыкаванняў : вучэб. дапам. для студэнтаў выш. навуч. устаноў па спецыяльнасці "Пачатковая адукацыя" / Л. М. Грыгор'ева, Г. Ф. Андарала. – Мінск : Выш. школа, 2010. – 368 с.
3. Сучасная беларуская літаратурная мова : вучэб. дапам. для студэнтаў устаноў выш. адукацыі па філалагічных спецыяльнасцях / Д. В. Дзятко [і інш.]. – Мінск : Вышэйшая школа, 2017. – 588 с.
4. Сучасная беларуская мова : вучэб. дапам. для студэнтаў спецыяльнасці "Пачатковая адукацыя" ўстаноў, якія забяспечваюць атрыманне выш. адукацыі / Л. М. Грыгор'ева [і інш.]. – 4-е выд. – Мінск : Вышэйшая школа, 2011. – 621 с.
5. Яўневіч, М. С. Сінтаксіс сучаснай беларускай мовы : падруч. для студэнтаў філалагічных спецыяльнасцей устаноў, якія забяспечваюць атрыманне выш. адукацыі / М. С. Яўневіч, П. У. Сцяцко. – Мінск: Аверсэв, 2006. – 284 с.

II. Дадатковая літаратура

1. Андарала, Г. Ф. Сучасная беларуская мова: сінтаксіс : вучэб.-метад. дапам. / Г. Ф. Андарала. – Мінск : БДПУ, 2004. – 75 с.
2. Беларуская граматыка : у 2 ч. / Акад. навук Беларус. ССР, Ін-т мовазнаўства імя Я. Коласа. – Мінск, 1985–1986. – 2 ч.
3. Кароткая граматыка беларускай мовы : у 2 ч. / Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т мовазнаўства імя Я. Коласа ; пад рэд. А. А. Лукашанца. – Мінск : Беларус. навука, 2007–2009. – 2 ч.
4. Лексікалогія сучаснай беларускай літаратурнай мовы / Акад. навук Беларусі, Ін-т мовазнаўства імя Я. Коласа ; пад рэд. А. Я. Баханькова. – Мінск : Навука і тэхніка, 1992. – 462 с.
5. Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі : Закон Рэсп. Беларусь ад 23 ліп. 2008 г. № 420-З. – 2-е выд. – Мінск: Нац. цэнтр прававой інфармацыі Рэсп. Беларусь, 2010. – 142 с.
6. Практыкум па арфаграфіі і пунктуацыі беларускай мовы: дапам. / В. У. Азарка [і інш.]. – Мінск : БДПУ, 2010. – 128 с.
7. Сучасная беларуская мова: тэставыя заданні : дапам. / Белару. дзярж. пед. ў-т ; склад.: Г. Ф. Андарала, А. Г. Міхалевіч, Н. Р. Мордас. –

Слоўнікі

1. Арашонкава, Г. У. Кіраванне ў беларускай і рускай мовах : слоўнік-даведнік / Г. У. Арашонкава, В. П. Лемцюгова. – Мінск : Выш. школа, 1991. – 303 с.
2. Арашонкава, Г. У. Слоўнік цяжкасцей беларускай мовы: правапіс, вымаўленне, націск, словазмяненне, словаўжыванне / Г. У. Арашонкава, В. П. Лемцюгова. – Мінск : Радыёла-плюс, 2005. – 445 с.
3. Бардовіч, А. М. Марфемны слоўнік беларускай мовы / А. М. Бардовіч, Л. М. Шакун. – 2-е выд. – Мінск : Выш. школа, 1989. – 718 с.
4. Бардовіч, А. М. Словаўтваральны слоўнік беларускай мовы : вучэб. дапам. для агульнаадукац. шк., ліцэяў, гімназій / А. М. Бардовіч, М. М. Круталевіч, А. А. Лукашанец. – Мінск : Беларус. навука, 2000. – 413 с.
5. Бардовіч, А. М. Школьны марфемны слоўнік беларускай мовы: дапам. для ўстаноў, якія забяспечваюць атрыманне агул. сярэдняй адукацыі / А. М. Бардовіч, Л. С. Мормыш, Л. М. Шакун. – 2-е выд. – Мінск : Аверсэв, 2006. – 495 с.
6. Бардовіч, А. М. Школьны словаўтваральны слоўнік беларускай мовы / А. М. Бардовіч, М. М. Круталевіч, А. А. Лукашанец. – Мінск : Аверсэв, 2006. – 511 с.
7. Беларуска-рускі слоўнік : у 3 т. / Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т мовы і літаратуры імя Я. Коласа і Я. Купалы ; рэдкал.: А. А. Лукашанец (гал. рэд.) [і інш.]. – 4-е выд., перапрацаванае і дапоўненае. – Мінск : Беларус. Энцыкл., 2012. – 3 т.
8. Беларуская мова : энцыкл. / Беларус. Энцыкл. ; пад рэд. А. Я. Міхневіча. – Мінск : БелЭС, 1994. – 665 с.
9. Беларускі арфаграфічны слоўнік: новае арфаграфічнае напісанне / Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т мовы і літаратуры імя Я. Коласа і Я. Купалы. – 3-е выд. – Мінск : Беларус. навука, 2012. – 694 с.
10. Булыка, А. М. Слоўнік іншамойных слоў : у 2-х т. / А. М. Булыка. – Мінск : Беларус. Энцыкл., 1999. – 2 т.
11. Гістарычны слоўнік беларускай мовы : 37 вып. / Акад. навук Беларус. ССР, Ін-т мовазнаўства імя Я. Коласа. – Мінск : Навука і тэхніка, 1982–2010. – 37 вып.
12. Грабчыкаў, С. М. Слоўнік паронімаў беларускай мовы / С. М. Грабчыкаў. – Мінск : Нар. асвета, 1994. – 478 с.
13. Граматычны слоўнік назойніка: А – Я / Нац. акад. навук Беларусі, Цэнтр даследаванняў беларус. культуры, мовы і літаратуры, Філіял "Ін-т мовы і літаратуры імя Я. Коласа і Я. Купалы". – 2-е выд. – Мінск : Беларус. навука, 2013. – 1245 с.
14. Граматычны слоўнік назойніка: А – Я / Нац. акад. навук Беларусі, Цэнтр даследаванняў беларус. культуры, мовы і літаратуры, Філіял "Ін-т мовы і літаратуры імя Я. Коласа і Я. Купалы". – 2-е выд. – Мінск : Беларус.

навука, 2013. – 1245 с.

15. Граматычны слоўнік прыметніка, займенніка, лічэбніка, прыслоўя: А – Я / Нац. акад. навук Беларусі, Цэнтр даследаванняў беларус. культуры, мовы і літаратуры, Філіял "Ін-т мовы і літаратуры імя Я. Коласа і Я. Купалы". – 2-е выд. – Мінск : Беларус. навука, 2013. – 1135 с.

16. Клышка, М. К. Слоўнік сінонімаў і блізказначных слоў / М. К. Клышка. – Мінск : ПУП "Радыёла-плюс", 2005. – 670 с.

17. Лепешаў, І. Я. Слоўнік фразеалагізмаў беларускай мовы : у 2 т. / І. Я. Лепешаў. – Мінск : Беларус. Энцыкл., 2008. – 2 т.

18. Насовіч, І. І. Слоўнік беларускай мовы / І. І. Насовіч. – Мінск : БелСЭ, 1983. – 756 с.

19. Русско-белорусский словарь : в 3 т. / Нац. акад. наук Беларусі, Ін-т языка и литературы им. Я. Коласа и Я. Купалы. – 10-е изд. – Минск : Беларус. Энцыкл., 2012. – 3 т.

20. Слоўнік беларускай мовы / Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т мовы і літаратуры імя Я. Коласа і Я. Купалы. – Мінск : Беларус. навука, 2012. – 916 с.

21. Старычонак, В. Д. Слоўнік амонімаў беларускай мовы / В. Д. Старычонак. – Мінск : Выш. школа, 1991. – 254 с.

22. Сцяцко, П. У. Слоўнік лінгвістычных тэрмінаў / П. У. Сцяцко, М. Ф. Гуліцкі, Л. А. Антанюк. – Мінск : Выш. школа, 1990. – 220 с.

23. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы: у 5 т. / АН БССР, Ін-т мовазнаўства імя Я. Коласа. – Мінск : БелСЭ, 1977–1984. – 5 т.

24. Уласевіч, В. І. Беларуска-рускі тлумачальны слоўнік новых слоў і новых значэнняў слоў / В. І. Уласевіч, Н. М. Даўгулевіч. – Мінск : Аверсэв, 2013. – 251 с.

25. Францыск Скарына і яго час : энцыкл. давед. / рэдкал.: І. П. Шамякін (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Бел СЭ, 1988. – 607 с.

26. Шкраба, І. Р. Слоўнік беларускай безэквівалентнай лексікі: (у рускамоўным дачыненні) / І. Р. Шкраба. – Мінск : Беларус. Энцыкл., 2008. – 318 с.

27. Этымалагічны слоўнік беларускай мовы : у 14 т. / Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т мовы і літаратуры імя Я. Коласа і Я. Купалы. – Мінск : Беларус. навука, 1978–2017. – Т. 1–14.

28. Янка Купала : энцыкл. давед. / Беларус. Савец. Энцыкл. – Мінск : БелСЭ, 1986. – 727 с.

ПРАТАКОЛ УЗГАДНЕННЯ ВУЧЭБНАЙ ПРАГРАМЫ
“Беларуская мова”
з іншымі дысцыплінамі спецыяльнасці

Назва дысцыпліны, з якой патрабуецца ўзгадненне	Назва кафедры	Прапановы кафедры аб зменах у змесце вучэбнай праграмы	Рашэнне, прынятае кафедрай, якая распрацавала вучэбную праграму (з указаннем даты і нумара пратакола)
Руская мова	Беларускага і рускага мовазнаўства	Змест праграм узгоднены на стадыі распрацоўкі	Пратакол № 11 ад 25.05.2018
Методыка выкладання беларускай мовы і літаратурнага чытання	Беларускага і рускага мовазнаўства		
Практыкум па арфаграфіі і пунктуацыі беларускай мовы	Беларускага і рускага мовазнаўства		
Параўнальна-супастаўляльная граматыка рускай і беларускай моў	Беларускага і рускага мовазнаўства		